

EL CRIT DEL POBLE FET MÚSICA:

MÚSICA PROTESTA A ESPANYA I LLATINOAMÈRICA

Concert de Raimon en 1968 en l'actual "*Universidad Complutense de Madrid*"

Autors: Adrià Caro, Luis Adrian Sánchez i Héctor Realó
Coordinació: Susana Salvatierra

esdelibro.es

ÍNDIX

1. INTRODUCCIÓ	2
2. QUÈ ÉS LA MÚSICA PROTESTA?	2
3. ORIGEN DE LA MÚSICA PROTESTA	3
4. EL CANTAUTOR EN LA MÚSICA PROTESTA	3
5. CARACTERÍSTIQUES DE LA MÚSICA PROTESTA	4
6. MÚSICA PROTESTA A ESPAÑA:	4
6.1. LA GUERRA CIVIL	4
6.2. EL FRANQUISME	5
6.3. CATALUNYA	7
6.4. PAÍS BASC	8
6.5. ANDALUSIA	10
6.6. GALICIA	11
7. MÚSICA PROTESTA A LLATINOAMÈRICA:	12
7.1. ARGENTINA	12
7.2. CUBA	13
7.3. VENEZUELA	15
7.4. XILE	16
8. LA LLIBERTAT D'EXPRESSIONIÓ:	18
8.1. LLIBERTAT D'EXPRESSIONIÓ A LA MÚSICA	18
8.2. EL CAS <i>PABLO HASÉL</i>	18
9. LA CENSURA:	19
9.1. CENSURA A LA MÚSICA	20
9.2. CENSURA A LA MÚSICA ESPANYOLA	20
10. PART PRÀCTICA:	20
10.1. JUSTIFICACIÓ:	20
10.2. ENTREVISTA A JORDI PORTAZ:	21
10.3. ENTREVISTA A SALVADOR NIEBLA:	22
10.4. ENTREVISTA A LALY RODRÍGUEZ:	24
10.5. ENTREVISTA A JORDI MEYA:	27
11. CONCLUSIONS GENERALS	29
12. WEBGRAFIA	30
13. QUI SOM?	30
14. COM HEM FET LA NOSTRA INVESTIGACIÓ?	31

1. INTRODUCCIÓ

Segons Marx “La història de totes les societats que han existit fins als nostres dies és la història de les lluites de classes”. En aquesta lluita de classes sempre hi ha hagut un oprimint i un opressor. L'opressor sempre ha tingut un sistema com a suport, no obstant això l'arma executora de l'oprimint és la protesta. Mitjançant la revolució i la manifestació s'ha aconseguit evolucionar com a societat. Una forma en la qual es presenta la protesta és mitjançant l'art, la cultura i especialment la música.

Tot poble que ha estat sota un domini “asfixiant” ha buscat la manera d'expressar-se i reivindicar-se. És aquí on trobem la música protesta. Des d'homes i dones humils acompanyats d'una simple guitarra, fins a grans orquestres i espectacles s'han manifestat en nom de totes aquelles persones que s'han vist trepitjades per classes superiors, dictadors, tirans i més. Una mescla de poesia i melodia que els opressors no van poder arrabassar-li al poble.

A tot el món hi ha hagut música protesta però és un orgull agredolç per als hispanoparlants, catalans, gallecs i bascos, el dir que en les nostres llengües s'han escrit milers de cançons protesta. En aquest projecte de recerca explicarem, interpretarem i exposarem aquestes cançons, a part d'introduir el context en el qual van sorgir.

Davant aquesta part cultural i política de l'art ens hem plantejat diferents hipòtesis. Les següents són algunes d'elles: va ser útil la música protesta? Què ha significat al llarg de la història? Continua sent útil la música protesta?

2. QUÈ ÉS LA MÚSICA PROTESTA?

La música protesta són les cançons o càntics, l'objectiu dels quals és mostrar i denunciar la situació social i política d'un país per mitjà d'un cantant o grup de música. Aquestes protestes funcionen com a expressió d'un **inconformisme social, polític, religiós**; no obstant això, el tema per excel·lència en les cançons protestes són les queixes vinculades a la lluita d'un poble oprimint.

Les grans potenciadores del sorgiment d'aquestes cançons als països van ser les **dictadures** en les quals el poble oprimint decidia manifestar-se a través dels instruments i sobretot, les lletres. Aquest tipus de música també és emprada per a revelar-se davant unes certes actituds o pensaments opressors. No sols es troba en cançons de famosos cantautors, també podem escoltar-la en forma de càntics en manifestacions.

Un avantatge que té l'art i en aquest cas la música és que la gent entén el motiu i li arriba d'una manera que li és més fàcil i ràpida de comprendre, ja que proporciona o suggereix un ric món d'imatges mentals sense importar el nivell sociocultural del receptor, permetent-li adoptar una cultura, una manera de pensar i actuar, adquirir creences i valors i acumular experiències que són la resultant moltes vegades, de petits i insignificants fets que regulen la seva conducta, sense que hi hagi diferències entre homes i dones.

3. ORIGEN DE LA MÚSICA PROTESTA

La música protesta neix als Estats Units en la dècada dels 30 del s.XX en els sindicats obrers, on van afegir noves lletres polititzades a velles tonades tradicionals amb la finalitat de crear himnes de solidaritat i protesta. Diversos sindicalistes i compositors de la cançó protesta van ser assassinats pels patrons que no estaven disposats a cedir els seus guanys i privilegis, uns altres van ser objecte de repressió per part de l'Estat. Encara que va néixer a EEUU, als països hispanoparlants i França la música protesta també va influir molt. Un gran desencadenant de moviments de música protesta a Europa va ser el *Maig del 68'* o *Maig Francès*. Van ser una sèrie de manifestacions organitzades per estudiants en contra de la societat capitalista, el imperialisme i l'autoritarisme. El Partit comunista es va unir als estudiants posteriorment i va ser considerada la major vaga a França fins el moment. Aquest moviment es va estendre ràpidament per tota Europa occidental i va inspirar els joves en grups polítics i sindicats a protestar. Molts d'ells van protestar amb música.

Sindicat d'obrers a Estats Units al s.XX

4. EL CANTAUTOR EN LA MÚSICA PROTESTA

El concepte del cantautor va ser molt important per a la música protesta. Un cantautor és un músic solista que compon les seves pròpies cançons, és a dir, compon les melodies i escriu les lletres. El gènere en el qual més apareix aquest tipus de músic és el folklore, que són les cançons del poble. L'origen del cantautor hispà resideix al Sud d'Europa i Amèrica Llatina, al voltant de les dècades dels 70 i 80.

Alguns cantautors llatinoamericans:

- Facundo Cabral (Argentina)
- Violeta Parra (Xile)
- Silvio Rodríguez (Cuba)
- Víctor Jara (Xile)

Victor Jara

Alguns cantautors espanyols:

- Joan Manuel Serrat (Catalunya)
- Lluís Llach (Catalunya)
- Manolo García (Catalunya)
- Jose Antonio Labordeta (Aragó)

Joan Manel Serrat

5. CARACTERÍSTIQUES DE LA MÚSICA PROTESTA

Aquestes cançons expressen una ideologia que se centra en la classe baixa i obrera, cerca generar un canvi radical de l'estructura socioeconòmica i provocar una igualtat de drets i sense classes socials. Aquest tipus de música té com a fi primordial la propagació d'idees. La majoria d'aquests cantants van ser censurats per les denúncies en les seves cançons, totes o almenys una gran majoria de les censures van ser proclamades per un Estat Central o iguals als que no els convenia que es parlés d'ells.

6. MÚSICA PROTESTA A ESPAÑA:

6.1. LA GUERRA CIVIL

La guerra civil espanyola va ser un conflicte bèl·lic que va sorgir a partir del fracàs parcial del cop d'estat del 17 i 18 de juliol de 1936 dut a terme d'una banda de les forces armades contra el Govern de la Segona República.

La guerra va tenir múltiples facetes, ja que va haver-hi lluita de classes, guerra religiosa, enfrontament de nacionalismes oposats, lluita entre dictadura militar i democràcia republicana, entre revolució i contrarevolució, entre feixisme i comunisme.

Aquesta guerra va tenir dos bàndols, el republicà i el revoltat. El bàndol de la república va estar constituït entorn del Govern, format pel Front Popular, **Partit Socialista Obrer Espanyol** (al qual s'havien sumat el Partit Comunista d'Espanya i el POUM (Partit Obrer d'Unificació Marxista), el **Partit Sindicalista** i Esquerra Republicana de Catalunya. Era secundat pel moviment obrer i els sindicats **UGT** i

Militars en el bàndol republicà

CNT. Aquest bàndol es caracteritzava per tenir idees republicanes, democràtiques, comunistes, atees, anarcosindicalistes, igualitàries i antifeixistes.

El bàndol revoltat, que es va dir a si mateix «bàndol nacional», va estar organitzat entorn de part de l'alt comandament militar, amb **Francisco Franco** com a generalíssim i cap del Govern de l'Estat. Políticament, va estar integrat per la feixista Falange Espanyola, els carlistes, els monàrquics alfonzins de Renovació Espanyola i gran part dels votants de la CEDA (Confederació Espanyola de Dretes Autònomes), la Lliga Regionalista i altres grups conservadors. Socialment, va ser secundat per aquelles classes la posició privilegiada de les quals es va veure amenaçada per la victòria del front popular en les eleccions i per l'Església catòlica. A les regions menys industrialitzades o primordialment agrícoles, els revoltats també van ser secundats per nombrosos pagesos i obrers de fermes conviccions religioses. Aquest bàndol es caracteritzava per les seves idees catòliques, feixistes, discriminatòries, dictatorials, totalitàries i monàrquiques.

Durant aquesta guerra també es **cantaven cançons** tant en un bàndol com en un altre, però en el qual ens fixem és en el republicà. Un exemple de les cançons que es cantaven en les trinxeres va ser “¡Ay, Carmela!”, cançó popular del segle XIX que ja cantaven els guerrillers espanyols en la seva lluita contra les tropes de Napoleó. Va haver-hi diverses versions, però es van fer més populars les dedicades al pas de l'Ebre i a la XV Brigada Internacional.

- Interpretació de la cançó *¡Ay, Carmela!*

*El Ejército del Ebro
¡Rumba la rumba la rum bam bam!
Una noche el río cruzó,
¡Ay, Carmela, ay, Carmela!
Y a las tropas invasoras
¡Rumba la rumba la rum bam bam!
Buena paliza les dio,
¡Ay, Carmela, ay, Carmela!*

Al primer vers es fa al·lusió a la XV Brigada Internacional, una brigada amb soldats republicans de diferents països que van atacar el bàndol revoltat. (D'aquí endavant les frases “*¡Rumba la rumba la rum bam bam!*” i “*¡Ay, Carmela, ay, Carmela!*”, es donen per suposades amb la finalitat de facilitar la comprensió i anàlisi de la lletra de la cançó)

*El furor de los traidores
Lo descarga su aviación,
Pero nada pueden bombas
Donde sobra corazón,*

En la segona part de la cançó es pot identificar la consciència del bàndol republicà de la seva inferioritat militar. Així i tot, es defensen expressant que la seva passió i força compensa amb l'armament que ells disposin.

6.2. EL FRANQUISME

El Franquisme va ser un règim polític o sistema de dominació institucional que va presidir la vida social, econòmica i cultural d'Espanya durant gairebé 40 anys del segle XX, entre els anys 1936 i 1975. Rep el seu nom de Francisco Franco, la persona que va ser el “cabdill d'Espanya”, és a dir, el cap d'Estat a Espanya durant la dictadura.

Francisco Franco

El règim es va caracteritzar pels seus fonaments ideològics que van ser els següents: **anticomunisme**, s'oposava al comunisme i a qualsevol ideologia

d'esquerres; **antiliberalisme**, estava oposat a tota classe de llibertat política o social; **antiparlamentarisme**, estava en contra de la democràcia liberal i a causa d'això va crear la "**democràcia orgànica**", un sistema "pseudo-democràtic" subjecte; **autoritarisme**, va intentar dominar tots els aspectes de la vida nacional i social; **nacionalisme**, va divulgar la idea que el règim proporcionava unitat al país, va perseguir grups independentistes regionalistes, i va limitar alguns costums regionals, va intervenir en institucions locals mitjançant la substitució d'integrants i dirigents per líders afins al règim.

Una de les parts més rellevants del franquisme entorn de la música protesta va ser la **censura**. Aquesta tenia com a finalitat l'anihilació total de tota l'obra cultural creada durant la Segona República, i vetllar per la **puresa ideològica** del nou Estat totalitari. Va prohibir tot tipus d'obres com a novel·les, il·lustracions, cançons, noticiaris i molts més tipus que poguessin divulgar informació o estar en contra del règim. No obstant això, aquestes obres es continuaven creant, conservem moltes cançons que protesten contra el que significava el franquisme. Un exemple clar és "[Diguem no](#)" de Raimon.

- Interpretació de "[Diguem no](#)" de Raimon

*Hem vist la por
Ser llei per a tots
Hem vist la sang
Ser rei del món*

Al primer vers fa una menció a **la por**. Tots han viscut sota la por i han vist com la mort i els assassinats han estat l'amenaça principal juntament amb la por al règim durant el franquisme.

*Hem vist la fam
Ser pa dels treballadors
Hem vist tancats a la presó
Homes plens de raó*

Al segon vers parla de recursos i **injustícies**. Els treballadors han patit la **fam** encara que treballassin molt. Les frases 3 i 4 fan al·lusió als empresonaments ideològics a gent que només defensava uns ideals contraris al règim, un nom més conegut per això és el de "**presos polítics**".

*No
Jo dic no
Diguem no
Nosaltres no som d'eixe món*

A la tornada trobem una lletra més simple. Utilitza la repetició per exaltar la **negació al règim**, a la por, en definitiva, al franquisme. Amb l'última frase defensa que *nosaltres* (republicans, independentistes, anarquistes, etc.) no pertanyen a aquest món imposat per Franco.

6.3. CATALUNYA

La Nova Cançó és el moviment artístic i musical català que, en ple franquisme, va impulsar la reivindicació de l'ús normal del català en el món de la cançó alhora que denunciava les **injustícies** de la dictadura franquista. Va començar a aparèixer a la segona meitat dels 50.

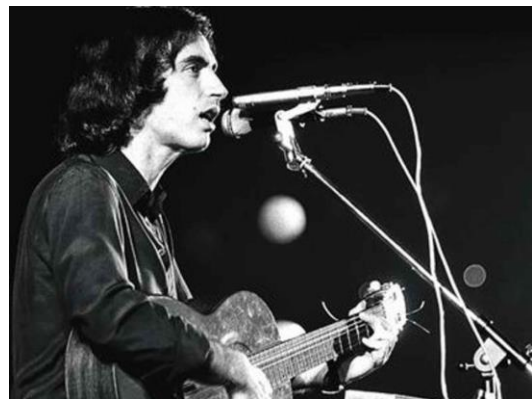

El moviment de “La Nova Cançó”

El grup de músics que el va protagonitzar van ser *Els Setze Jutges*, el seu període d'activitat va ser del 61 al 68. Van començar amb cançons pròpies i versions catalanes de cançons franceses. L'important per al grup era reivindicar l'ús de la llengua catalana i manifestar-se davant la immoralitat franquista que tant havia afectat el poble català. Molts dels seus missatges introduïen l'**antifeixisme** i promovien l'**independentisme**. Un dels integrants més rellevants va ser “el setzè jutge”, [Lluís Llach](#). Ell és un dels exponents de la música catalana, l'han arribat a anomenar “El *Sinatra* Català”. És un músic que ha fet la volta al món impartint el seu missatge, però no ha cantat ni una sola vegada en castellà. Ell va començar durant l'època franquista i com no podia fer declaracions, la seva reivindicació era cantar en català. Es va incorporar a Els Setze Jutges amb 16 anys.

Llach va arribar a tenir molta repercussió en l'època dels 70. A partir d'aquest moment, Llach va ser víctima de prohibicions i **persecució intel·lectual**. En repetides ocasions va criticar la política de Franco i això va donar pas al fet que la seva situació professional es veiés amenaçada i insostenible, per això va decidir exiliar-se a París.

Una de les seves cançons més importants és “[L'estaca](#)” que és una crida a la unitat d'acció per a alliberar-se dels lligams, per aconseguir la **llibertat**. S'ha convertit en un símbol de la lluita per la llibertat. La cançó es va publicar en 1968. Els censors van aprovar aquesta cançó la vuitena vegada que Llach la va presentar, però, va ser aprovada amb un altre nom, “Ahir”. Aquest himne de reivindicació va ser prohibit l'any següent, però ja era un cant popular. Ha arribat a tantes parts del món que en alguns llocs ja la consideren autòctona. Es va convertir en l'himne del sindicat polonès “Solidaritat” i va ser la cançó de la revolució tunisiana de 2011.

Lluís Llach cantant “L'estaca”

- Interpretació de la cançó "[L'estaca](#)"

*Siset, que no veus l'estaca
A on estem tots lligats?
Si no podem desfer-nos-en
Mai no podrem caminar!*

A la primera part de la cançó es planteja l'estaca, que simbolitza aquells governs, règims o problemes als quals estem lligats. Expressa que si mai no ens desfem d'ells, continuarem atrapats. Aquesta part es pot determinar com la part de la revelació del problema.

*Si tu l'estires fort per aquí
I jo l'estiro fort per allà,
Segur que tomba, tomba, tomba
I ens podrem alliberar.*

En aquest vers podem interpretar-lo com el de la unió. Si tots ens ajuntem per estirar l'estaca (el problema que porta clavat molt temps), podrem descordar-nos-en i ser lliures.

*Però Siset, fa molt temps ja
Les mans se'm van escorxant
I quan la força se me'n va
Ella és més ample i més gran.*

Aquesta estrofa podem veure-la més desesperada. Parla de la lluita continua i com consumeix estar patint per desfer-se'n. També que cada vegada que atenua la seva força, l'estaca s'engrandeix i enfonsa i és més difícil de combatre.

6.4. PAÍS BASC

Ez Dok Amairu va ser el nom d'un moviment cultural avantguardista basc que entre 1966 i 1972 es va dedicar a recuperar la cultura basca i renovar-la. Sorgit dins de

Membres de Ez Dok Amairu

l'Euskal Kantagintza Berria (nova cançó basca) i compost fonamentalment per cantants i escriptors en basc, va incloure també altres disciplines. La cançó va constituir un mitjà per a llançar missatges nous d'esperança, justícia, pau i llibertat. Es va tractar de crear una nova identitat, denunciar les injustícies, expressar la necessitat de crear una consciència de poble, transmetre esperança i acostar la literatura al poble. Com la cançó era el mitjà per a difondre el missatge, els festivals es van convertir en pretext perquè la gent es reunís. Va

sorgir durant l'època franquista a Euskal Herria i Navarra.

Un altre moviment reivindicatiu va ser el del **Rock Radical Basc**, sorgit al País Basc i Navarra a mitjan 80 i que acabaria al començament de la següent dècada. Musicalment era una denominació heterogènia que englobava a grups de diferents estils musicals com el punk, el rock urbà, el heavy metal, el ska o el reggae; però principalment a aquells amb una especial influència dels primers grups de punk. Les formes de difusió no eren les clàssiques i habitualment es van donar a conèixer en els mitjans de la cultura alternativa (gaztetxes, ràdios lliures, fanzines, etc.) El sorgiment d'aquesta música es deu a la situació al País Basc. Aquesta en els anys 1980 era un brou de cultiu de la cançó protesta que abans realitzaven cantautors folk com Benito Lertxundi, Mikel Laboa, Xabier Lete, etc. La seva música era intimista, nostàlgica, i contra aquest estil va reaccionar la nova generació de grups musicals, amb un estil provocador no sols en el fons sinó en la forma.

Els motius principals van ser els següents: la crisi econòmica que va desestructurar la societat basca i va generar alts nivells de desocupació, la marginalitat que havia augmentat en els suburbis amb l'arribada de **l'heroïna** (que posaria fi a la vida de molts dels integrants dels grups del Rock Radical Basc), la transició política deguda en part a la dispersió política de l'esquerra nacionalista basca, la creació d'un pla denominat **Zona Especial Nord (ZEN)** que considera com a subjectes potencialment perillosos als joves i les noves ideologies de l'hedonisme àcrata i l'estètica de provocació repulsiva.

La majoria de les seves lletres es van caracteritzar per la seva **ideologia antisistema**, amb una crítica contínua a estaments com l'estat, la policia, la monarquia, l'església, l'exèrcit, etc.; raó per la qual grups que venien centenars de milers de discos van ser totalment ignorats per la major part dels mitjans de comunicació.

El moviment mai va acabar del tot, ja que el punk és un estil que ha perdurat, però gran part dels protagonistes van morir a causa de la droga. És una creença generalitzada que el govern va intentar controlar-los deixant passar heroïna, speed, amfetamines i grans quantitats de droga al País Basc. Un exemple és "Cicatriz", un integrant va morir a causa d'una sobredosi d'heroïna i els altres a causa del virus de la SIDA, també causat pel consum d'heroïna.

- Artistes: Kortatu, La Polla Records, Eskorbuto, Cicatriz, Parabellum, Barricada, Vulpes, etc.
- Interpretació de [Ellos dicen mierda](#) de La Polla Records

*Mil colegas quedan tiraos por el camino
y cuántos más van a quedar
Cuánto viviremos, cuánto tiempo moriremos
en esta absurda derrota sin final.*

En la primera estrofa parla sobre els companys de lluita que abandonen el camí (en aquest cas concret pot ser una referència als morts per la droga),

es pregunta quant durarà la batalla contra el sistema imposat. Tant en aquesta estrofa com en la resta de la cançó es pot notar la desesperació i com ja no esperen guanyar sinó, com dirien ells, “donar per cul”.

*Mogollón de gente vive tristemente
y van a morir democráticamente
y yo y yo
y yo no quiero callarme*

En aquesta estrofa expressa com hi ha molta gent infeliç que viu i mor dins del que creuen que és una democràcia, però és un engany. També demostra el seu descontentament i com no vol ser reprimit.

*la moral prohíbe que nadie proteste
ellos dicen mierda y nosotros amén
amén amén
amén a menudo llueve.*

En l'última estrofa comença parlant que les ètiques imposades prohibeixen que ningú estigui en contra o tingui una idea diferent. La cançó acaba utilitzant l'amén de manera provocativa per a expressar d'alguna manera que no els importen les ètiques, ni les polítiques, ni les morals.

6.5. ANDALUSIA

Manifest Cançó del Sud va ser un moviment cultural i musical, nascut a Granada l'any 1968, dins del corrent més ampli de cançó protesta. El moviment es va dissoldre al començament de 1976. Va tenir un rerefons polític molt important i es va imposar davant el franquisme representant una esquerra coherent.

El moviment també va ser ajudat per la Ràdio Popular de Granada que proporcionava oportunitats de promoció a poetes inconformistes d'Andalusia. El moviment va ser protagonitzat pel poeta Juan de Loxa, que dirigia el programa de poesia de la ràdio i per Carlos Cano, que va ser el músic més reconegut del moviment. Al final, el moviment va tenir les mateixes queixes que els altres contemporanis a Espanya, però aquest no va aconseguir el mateix èxit, ja que es va dissoldre abans.

6.6. GALICIA

Voces Ceibes fou un col·lectiu musical que va desenvolupar la seva activitat entre 1968 i 1974, integrat per un grup de cantants dedicats a la cançó social i de protesta en llengua gallega. Eren un grup d'estudiants universitaris que, després del recital que va donar Raimon, un cantautor de la nova cançó, a l'estadi de la Residència d'Estudiants de la Universitat de Santiago de Compostel·la el 9 de maig de 1967, van decidir cantar en públic les cançons que havien compost en gallec. Les dissensions internes i els canvis polítics van fer que el grup es dissolgués el desembre de 1974.

Voces ceibes

- Interpretació d' [Olla meu Irmao](#)
Per a posar en context, resumim qui va ser Daniel Rodríguez Castelao. Se'l considera un dels pares del **nacionalisme gallec**. Va ser diputat de les Corts durant la República i després de la Guerra Civil va formar part del govern republicà en **exili**.

*Mira, hermano mío honrado,
lo que pasa con Daniel:
los que lo tuvieron desterrado
hablan ahora bien de él.*

En la primera estrofa es queixen de la hipocresia dels quals van ser culpables de l'exili del diputat volen fer-se veure com els seus aliats.

*El ratero de muelle
el residuo incivil,
se valen de Castelao
para ocultar la casta vil.*

En aquesta estrofa també protesten el fet que la burgesia intenti usar a Castelao per a ocultar els seus antecedents feixistes.

*Grotesco escriba simplón,
injertado en un zorro.
Daniel nunca fue tuyo,
porque Daniel es nuestro.*

En la penúltima estrofa expressa que Castelao mai va fer costat a aquells feixistes que li van bandejar, si no que ell sempre va formar part del poble obrer i lluitador de l'esquerra republicana.

7. MÚSICA PROTESTA A LLATINOAMÈRICA:

7.1. ARGENTINA

Molts artistes argentins que van aconseguir la fama popular van fer del seu art un instrument de denúncia a través de temes que parlaven de la lluita del poble, contra les dictadures i a favor de la democràcia i els drets humans.

A l'Argentina aquest esperit de compromís social es veu fortament reflectit en el Rock de la dècada del 70 i 80, però troba antecedents al llarg de la seva història com per exemple en el Folklore, que és aquella expressió cultural que reuneix els requisits de ser **anònima, popular i tradicional**. A l'Argentina es coneix com a folklore o música folklòrica a la música popular d'autor conegut, inspirada en ritmes i estils característics de les cultures provincials, majorment d'arrels indígenes i afro-hispano colonial.

- Alguns dels artistes més representatius:
  - León Gieco: [Sólo le pido a Dios](#)
  - Mercedes Sosa: [Como la cigarra](#)
  - Pedro y Pablo: [La Marcha De la Bronca](#)
- Interpretació de [Como la cigarra](#) de Mercedes Sosa

Per posar en context, el nom de Mercedes Sosa estava dins de la llista negra del règim militar i va haver d'exiliar-se a Europa. *Como la cigarra* és una cançó escrita per Maria Elena Walsh, autora de cançons infantils. Mercedes Sosa va ser la veu de la protesta argentina amb aquesta peça.

Mercedes Sosa

*Tantas veces me mataron
Tantas veces me morí
Sin embargo estoy aquí
Resucitando*

En la primera estrofa expressa el fet que ella va ser censurada i callada moltes vegades, però sempre sorgeix una altra vegada, com el poble.

*Gracias doy a la desgracia
Y a la mano con puñal
Porque me mató tan mal
Y seguí cantando*

En aquesta segona estrofa, agraeix irònicament els intents d'opressió que l'han fet continuar cantant per defensar-se i tenir una veu pública.

7.2. CUBA

A Cuba el passat juliol de 2021 va haver-hi moltes protestes i recorden que el combat ideològic també es disputa en la música amb cançons tant d'un bàndol com de l'altre.

Manifestacions a cuba el 12/08/2021

Un lema que es cantava l'11 de juliol als carrers de Cuba va ser "**Patria y Vida**" el qual fa referència a una cançó del raper Cubà Yotuel, aquest lema el qual tota Cuba cantava volia referir-se al fet que en les monedes Cubanes apareix gravat una frase que és "**Patria o Muerte**" això és el lema dels revolucionaris que van enderrocar a Fulgencio Bautista als ordres de **Fidel Castro**. I el que fan és fer un joc de paraules on intercanvien el "o muerte" per "y vida"

dient que no volen morir més ni matar a ningú sinó fer les coses sense més ni més i sense revoltes agressives.

Cuba porta ja seixanta anys suportant una dictadura Castrista que va començar amb Fidel Castro que després d'enderrocar a la dictadura de Fulgencio Batista, es va autoproclamar president de Cuba i després de la seva mort Raúl Castro, el seu germà, va passar al poder i junts van presidir Cuba durant seixanta anys.

Durant el mandat de Fidel Castro, que va durar des de 1976 fins a 2008, no obstant això, va estar com 1r ministre des de 1959 fins a 1976, Cuba en aquests anys es va convertir en un Estat socialista d'ideologia marxista-leninista, sota el comandament del Partit Comunista de Cuba, únic a l'illa a partir de la seva arribada al poder, i es van dur a terme nacionalitzacions i expropiacions de mitjans productius amb l'objectiu de dur a terme una política econòmica socialista.

Després Raúl Castro va passar al poder en morir el seu germà, encara que provisionalment ja va estar de president des de 2006 mentre el seu germà es recuperava d'una intervenció quirúrgica intestinal.

En el temps en què Raúl va dirigir a Cuba de manera provisional, es destaquen augments de l'economia i el debat massiu incitat per ell mateix cap als problemes de la nació que va derivar en plantejaments públics de la població a partir del 26 de juliol de 2007.

Ja en 2008 i consagrat com a president de Cuba després de la mort del seu germà, el germà de Fidel començaria el seu mandat oficial. Des del 29 d'octubre Miguel Díaz-Canel és el president de Cuba.

Després de tots aquests anys d'opressió i repressió el poble Cubà està cansat i molts artistes com el ja nomenat Yotuel o el grup *Gente de Zona* han començat a fer cançons contra això, perquè el món sencer s'assabenti del que està succeint al país del Carib on tot semblava perfecte. En la cançó de Daniel Viglietti "[Dale tu mano al](#)

[Indio](#)” parla de com el poble Cubà s'ha de donar la mà per a obrir una porta que si ningú obre el poble obrirà.

El moviment que ha desencadenat això ha estat el moviment Sant Isidre què és un moviment artístic i social de tall polític cubà, creat per un grup d'artistes i intel·lectuals que formen part de la denominada dissidència cubana, l'oposició al Partit Comunista de Cuba. El moviment compta amb el suport públic de diferents activistes de la dissidència cubana. Molts cantants i en general artistes cubans se sap que fan costat a aquest moviment i molts d'aquests han estat detinguts i tancats o exiliats. I amb això molts cantants com Gente de Zona, Descember Bueno, Yotuel, van fer una cançó per donar visibilitat al món dels problemes que estan passant Cuba.

Cantants de *Patria y vida*

- Interpretació de "[Patria y Vida](#)":

*Publicidad de un paraíso en Varadero
Mientras las madres lloran por sus hijos que se fueron
tú cinco nueve, yo, doble dos
(Ya se acabó) sesenta años trancado el dominó, mira
(Se acabó) tu cinco nueve, yo, doble dos
(Ya se acabó) sesenta años trancado al dominó*

Al primer vers Yotuel es refereix al fet que se li dona molta visibilitat a Cuba com a destinació turística, però no es fa res per a cuidar els que realment viuen allà per això van en cerca ("Varadero") d'algú que els rescati.

Al segon vers parlen de com els fills que se'n van anar a les manifestacions tenen preocupades a les seves mares les quals ploren en veure les notícies i que els seus fills no tornen encara a casa.

I a la resta d'estrofa parlen de com ells, els cubans, porten ja seixanta anys doblegats i callats a la societat, diuen "Tú cinco nueve" abreujant dir 1959 que va ser quan la dictadura de Fidel Castro va començar, i després diu "Yo doble dos" dient d'una altra manera 2020, que no va ser quan es va gravar, però sí on la gent ja cansada, els problemes continuant augmentant.

*No más mentiras
Mi pueblo pide libertad, no más doctrinas
Ya no gritemos patria o muerte sino patria y vida
Y empezar a construir lo que soñamos
Lo que destruyeron con sus manos
Que no siga corriendo la sangre
Por querer pensar diferente*

Als dos primers versos d'aquesta estrofa es dirigeix directament a Miguel Díaz-Canel demanant que no es menteixi més al poble Cubà. I que volen llibertat i no més dictadura.

Al tercer vers com ja he dit al principi fa el joc de paraules referides com en les monedes i frase que va dir Fidel Castro "*Patria o muerte*" el que demanen ara és no més morts sinó que es deixi de matar a gent de manera injusta. I que les manifestacions seran sense agressivitat.

Al quart i cinquè es vol referir al fet que volen ja tenir l'oportunitat de començar a construir una Cuba com la que tots ells volen, i que sense pietat el que ja estava construït ho van destruir, no només coses materials sinó també llibertat.

L'última part són a parer meu unes paraules molt boniques on diu "*que no siga corriendo la sangre // por querer pensar diferente*" el que ja de per si s'entén que vol dir que es deixi de matar a gent pel simple motiu de pensar d'una altra manera i volen que això acabi, que és bàsicament llibertat d'expressió totalment.

7.3. VENEZUELA

El govern de **Maduro** va adoptar l'agost de 2018 un paquet econòmic, al qual va denominar "la fórmula màgica" per a recuperar l'economia. Aquest pla va incloure, entre altres mesures: Reemplaçament de la moneda nacional, el 'Bolívar fort', per una nova denominació, el 'Bolívar sobirà', llevant-li cinc zeros a la moneda. Actualment, Veneçuela pateix una taxa **d'inflació** d'un 65,374%, generant molta pobresa i fam al poble.

Home agafant un bitllet amb el missatge de "Hambre" en protesta contra l'inflació

No hi ha proveïment de productes alimentosos, higiènics o simplement combustible. Hi ha molt de control en el banc, hi ha limitacions per a treure diners del banc diàriament i setmanalment. El banc veneçolà només permet treure un màxim de 10 milions de bolívares en efectiu diàriament, en el millor dels casos, perquè la situació és tan dolenta que els bancs no tenen diners en efectiu. Des de 2013 existeix una **crisi econòmica** a Veneçuela, a conseqüència de la **caiguda dels preus del petroli**, les expropiacions i les restriccions del control de canvi de la moneda, la corrupció, entre altres. Veneçuela ha registrat una contracció de 80% del seu producte intern brut, PIB, en els últims set anys. La seva economia es va reduir en 30 punts sol en 2020, l'any de la pandèmia de la COVID-19. La repressió a Veneçuela ha tingut com a conseqüència 18.000 morts i 15.500 detencions, negant qualsevol mena de contraposició d'idees polítiques, socials, econòmiques, etc.

És difícil trobar cançons protesta de Veneçuela per temes de **repressió** i d'amenaques, però n'hi ha una de dos homes que la culpen de la situació actual de Veneçuela a Nicolás Maduro, aquesta cançó és [La culpa es tuya](#) de Rafael Brito i Jesús Ibarra. El culpen de la immigració per no poder viure amb el salari mensual d'un funcionari públic (2 dòlars de mitjana). Repetint en frases que expliquen la situació a Veneçuela diuen, "La culpa es tuya" al final. El jutgen de no haver anat a l'escola, on ensenyen el patriotisme, d'una mala gestió, de covardia i que se li ha quedat gran el país. Parlen de la crisi de Veneçuela com la pitjor de la història, l'economia submergida per culpa de la venda "il·legal" de drogues.

7.4. XILE

Xile va patir grans injustícies. Moltes d'elles provocades per la dictadura de **Pinochet**, durant el seu règim va haver-hi molts problemes. Després del cop d'estat que Pinochet va perpetrar en 1973 contra el govern del llavors president, Salvador Allende, el seu següent objectiu era acabar amb la resta de membres d'aquesta administració, especialment aquells que s'oposaven a ell i manifestaven el seu desacord a escala internacional. Un fet decisiu va ser l'Operació Còndor, en 1975 es va començar a gestar un pla internacional de col·laboració entre les dictadures militars de Xile, el Brasil, l'Argentina, Paraguai, Bolívia i l'Uruguai --amb la col·laboració dels Estats Units-- per a acabar amb els corrents polítics d'esquerra que estaven sorgint a la regió iberoamericana. Aquella operació, en la qual Pinochet va actuar com un dels màxims dirigents, va deixar 50.000 morts, 30.000 desapareguts i més de 400.000 presos. Finalment, al contrari del que es tendeix a creure, **Adolf Hitler** no va ser l'únic dictador que va utilitzar els camps de concentració com a arma repressiva contra aquells que no comparteixen la seva ideologia. Pinochet també va crear alguns camps de reclusió i en ells va empresonar a tot aquell que considerava el seu oponent. Allí, les atrocitats que es van cometre depassen els límits de tota imaginació.

Pinochet

Durant aquesta època, un dels autors més importants de la música protesta a Xile va ser **Víctor Jara**. El cantautor va néixer el 18 de setembre de 1932, a *Sant Ignacio, Xile*. Les seves cançons tenien un objectiu darrere d'elles, conscienciar a les persones. Va ser un símbol de revolució i resistència xilena, que a més va ser assassinat pels militars xilens en l'època de Pinochet.

Jara va créixer en una família de camperols, la seva mare tenia com a passió la música, que tocava la guitarra i li cantava al seu fill Víctor, estimulant la seva capacitat musical. Als 15 anys la seva mare va morir, trencant a la família i fent que ell sent jove estigués obligat a treballar a una fàbrica de mobles, sent transportista i ajudant

al pare dels seus companys. Després de la mort de la seva mare un sacerdot li va aconsellar ingressar al seminari de la congregació del santíssim redemptor a san Bernardo, i això va fer que l'Església es transformés en el seu refugi per no pensar en la seva mare, que com ell deia, “era la nutrició d’ell i de la família”. Dos anys després va anar a fer servei militar, en acabar el seu pas pel servei militar, va formar part d’un coro de la universitat de Chile, als 24 anys.

Victor Jara

Quan va arribar als 27 anys, Víctor va fer la seva primera obra dirigida per ell, que el va portar a fer un parell de gires per països llatinoamericans, poc després va treure el seu primer disc. També seguia amb els seus estudis de teatre, que gràcies a allò va poder anar a Europa a presentar una obra de teatre, fomentant més la seva gana de ser compositor.

Amb la cançó “[Plegaria a un labrador](#)” va guanyar el seu primer premi en el primer festival de la nova cançó xilena, viatjant a Hèlsinki per participar en un acte mundial per protestar per la guerra de Vietnam. Després d'això va compondre la seva cançó més coneguda, “[Te recuerdo Amanda](#)”. A partir d’allà va començar a fer cançons en protesta a les guerres, a la situació de Chile, i fins i tot va criticar fortament al ministre de l’interior en el seu moment. Gràcies a la seva carrera com compositor en la televisió xilena i en diferents discogràfiques, el va portar a la unió soviètica i Cuba.

Jara va ser voluntari de camioner i de funcionari públic per una vaga general que va paraitzar tot el país. El cop d’estat del **1973** van detenir a Víctor i un parell de professors més de la universitat, allà van ser traslladats a un camp de concentració i aquell moment va signar la seva mort.

De la situació actual de Xile es destaca que entre l’octubre del 2019 i el març del 2020 a Xile va sorgir un esclat social. La gent va sortir als carrers a defensar els seus drets i llibertats. Van ser una sèrie de **manifestacions** a diferents ciutats. Entre la **pujada del preu** del transport públic a la capital i la pujada de les tarifes dels estudiants universitaris es van realitzar actes d’evasió massiva als metros de Santiago.

- Interpretació de “[Plegaria a un labrador](#)” de Víctor Jara

*Levántate y mírate las manos
Para crecer, estréchala a tu hermano
Juntos iremos unidos en la sangre
Hoy es el tiempo que puede ser mañana*

En el primer vers utilitza una paraula clau per la protesta: aixecar-se. El significat que es dona sol ser d’adonar-se, que és una acció necessària per ala gent que viu sota un règim. En la resta de l’estrofa incita a la unió del poble per tenir un “demà” més favorable.

*Libranos de aquel que nos domina
En la miseria
Tráenos tu reino de justicia
E igualdad
Sopla como el viento la flor de la quebrada
Limpia como el fuego el cañón de mi fusil*

En aquesta estrofa, demana alliberació d'aquests que els oprimeixen. La cançó està escrita com una pregària i demana a Déu que porti justícia i igualtat.

8. LA LLIBERTAT D'EXPRESSIÓ:

La llibertat d'expressió és un dret fonamental que protegeix la difusió d'idees per part d'individus o col·lectius sense por de sofrir censures o represàlies. Es troba recollit en la Declaració Universal dels Drets Humans, així com en la Constitució Espanyola (TÍTULO I, Capítulo II, Artículo 20.1)

8.1. LLIBERTAT D'EXPRESSIÓ A LA MÚSICA

És la llei principal que defensa el dret a expressar i difondre lliurement els pensaments, idees i opinions mitjançant la paraula, l'escrit o qualsevol altre mitjà de reproducció. Per tant, defensa la producció literària i artística. Aquí és quan entra la música protesta. Els artistes tenen la defensa de la llei per a poder expressar les seves idees com vulguin i arribar al públic que vulguin. Aquesta llei hauria estat molt útil per a evitar l'**exili** d'artistes com Lluís Llach, Joan Manuel Serrat, Antonio Machado, Luis Alberto Spinetta o Charly García. No obstant això, avui dia tampoc és del tot respectada, ja que hi ha un cas recent del qual podem parlar.

8.2. EL CAS PABLO HASÉL

Pablo Hasél

Pablo Hasél és un raper lleidatà que va ser condemnat per enaltiment del terrorisme i injúries a la corona per rimes en cançons de rap. La justificació de la condemna va ser que aquell era un delictes que no existeix a altres països que no han viscut, com Espanya, dècades de terror, amb grups armats com ETA. Aquestes són algunes de les rimes per les quals va acabar a la presó: “No me da pena tu tiro

en la nuca, pepero”, “No me da pena tu tiro en la nuca banquero”, “¡Merece que explote el coche de Patxi López”, “Pienso en balas que nuca de jueces nazis alcancen”, “Merece una bomba televisión española” y “A los dueños de los periódicos El Mundo Y ABC habría que asfixiarlos con las mentiras de su papel” entre altres. Molta gent va manifestar-se y queixar-se per la violació a la llibertat d'expressió. Una

de les opinions més compartides és que és una vergonya que en pur segle XXI una persona sigui condemnada per la seva música i per paraules.

Anàlisi de [Ni Felipe VI](#) de Pablo Hasél

*Oye, tirano, no solo hay pa' tu padre
Que el grito republicano, tu tímpano taladre
Al oprimido amo, odio el reinado opresor
Que coma tu familia del contenedor*

Pablo parla de l'egocentrisme dels tirans, que el crit republicà contra la repressió sigui prou fort per trencar-los el timpà. En el tercer vers, sense utilitzar metàfores com altres artistes, diu clarament que estima al bàndol republicà i que odia al monàrquic o opressor, fins i tot desitjant-li que la seva família mengi d'un contenidor.

*Hay una vida mejor, que impedís violentos
Que goces tu Rolex, llega el fin de estos tiempos
La Guardia Civil, lo que siento, examina
Voy a decir como Corinna: ¡guillotina!*

Pablo diu que hi hauria una vida millor sense aquesta repressió, i que el fet dels tirans, monàrquics o de dretes tinguin un Rolex (signe de riquesa), fa que aquests temps arribin al seu final. Acaba desitjant la mort als que manen i els que executen la repressió.

*Vuestra política asesina, combatimos
Sois vosotros quienes enaltecen terrorismos
Con terror queréis que no digan lo mismo otros
La justicia os desquicia como a Leticia el botox*

Aclareix que la política que fan servir assassina i mata al poble, ja que la seva forma de control és la por i la violència per no fer parlar al poble. Finalitza amb una metàfora dient que la justícia els hi fa por com a Leticia Sabater el Botox.

9. LA CENSURA:

La censura és la intervenció o limitació del contingut d'una obra, per raons ideològiques, morals o polítiques. La justificació d'aquesta és l'omissió de material ofensiu, inconvenient o provocador. És una característica comuna de tots els règims i dictadures totalitàries. La censura es pot considerar la gran antagonista de la història de la música protesta, l'enemic del poble reivindicador i l'arma dels règims opressius. Una cita que representa aquest problema és la que s'atribueix al músic Sud-africà Johnny Clegg: "La censura està basada en la por".

9.1. CENSURA A LA MÚSICA

En molts països la realitat de ser artista significa tenir uns límits en el moment de compondre o escriure la lletra de les teves cançons. La música és expressió lliure d'idees, emocions, tradicions, etc. i, per aquesta mateixa raó, a vegades entra en conflicte amb la gent en el poder. La censura obliga molts artistes a silenciar-se, però hi ha una part que l'esquiven amb una eina utilitzada per artistes des de fa molt temps: la metàfora. Gràcies a aquest recurs molts han pogut fer arribar una lletra al poble evitant la censura sense canviar el missatge.

9.2. CENSURA A LA MÚSICA ESPANYOLA

Com hem mencionat anteriorment en l'apartat de franquisme, durant aquesta època la música havia de passar per aquest filtre per poder ser publicada. Durant la dictadura, la censura tenia la suposada finalitat de conservar la puresa ideològica del país. Moltes vegades aquesta censura era evitada.

Un bon exemple és el de Juanito Valderrama amb la cançó de "El emigrante". Juanito Valderrama va ser un exponent de la copla espanyola i va lluitar en un batalló de la CNT contra el bàndol revoltat quan va esclatar el conflicte. Durant la guerra civil molts familiars i amics seus van fugir a Tànger per por a ser afusellats per ser republicans. Valderrama els va homenatjar escrivint-los, uns anys després, una cançó anomenada "El exiliado" en honor de tota aquella gent que va haver d'exiliar-se per sobreviure. Amb l'objectiu de passar la censura, va canviar la paraula exiliat per emigrant.

Elsensors van contactar amb ell informant-lo que Franco era un gran admirador de Valderrama i quedava invitat a cantar-la personalment a casa del dictador perquè aquest sigui el primer a escoltar-la. El cantant va accedir a fer-ho, ja que no tenia altra opció. Tenia por que Franco s'adonés del significat original de la lletra, però això no va passar i aquesta cançó va acabar essent una de les seves preferides. Fins i tot, el dictador el va felicitar perquè creia que era una cançó que exaltava el patriotisme espanyol.

Com a conclusió, la censura a Espanya va ser molt dura, però en una gran quantitat d'ocasions la veritable limitació va ser la intel·ligència i cultura delsensors.

10. PART PRÀCTICA:

10.1. JUSTIFICACIÓ:

Hem fet una selecció de gent que ens poguessin donar la seva opinió de fets històrics i actuals, com artistes que hagin estat dins del món de la música protesta. O periodistes que hagin entrevistat a personatges importants dins d'aquest món i que també coneguin situacions i fets històrics i actuals. També hem seleccionat contactes estrets amb protagonistes dels moviments crítics, i que ens expliquessin des de el seu punt de vista que són els temes com la repressió, la censura, la llibertat d'expressió o el cas de Pablo Hasél.

10.2. ENTREVISTA A JORDI PORTAZ:

10.2.1. CONTEXT DE JORDI PORTAZ

Baixista, productor, compositor i docent. Més de vuit anys d'experiència en directe amb David Bisbal. Acompanyant d'artistes com Manuel Carrasco, Marcos Llunas, Hook Herrera i més. Va passar gairebé 3 anys de la seva vida amb Lluís Llach i va produir 2 discs sencers més diverses cançons més repartides.

Jordi
Portaz

10.2.2. PREGUNTES I RESPOSTES

-Què és el primer que et passa pel cap quan dic música protesta?

Que alguna cosa no va bé, perquè quan fas cançons protesta és perquè alguna cosa no va bé, i normalment acostuma a ser amb la política.

-Creus que ha tingut molta rellevància la música protesta al llarg de la història? Creus que ha tingut influència en la societat i en la política?

Sí, però en veritat no crec que hagi solucionat cap problema per unes rebequeries que han tingut tots els del món cultural. Suposo que ha ajudat fins a cert punt, però crec que ha ajudat al fet que la gent fos conscient o encendre a la gent. És una manera de moure les masses. De vegades a passat que els més rellevants de la música protesta no venen de famílies amb pocs recursos o de parts baixes de la societat, i encara així se'n van rebel·lar contra una situació política o social. Per exemple, Lluís Llach no pretenia fer música protesta en un principi. De vegades només fa falta un líder per iniciar un moviment i que aixequi la veu, sense importar la procedència. La música és una eina.

-Coneixes el cas de Pablo Hasél? Que n'opines?

S'ha de defensar, però tampoc cal forçar tant la màquina, tu ets lliure de fer i dir el que vulguis. No estic d'acord que se'l jutgi i persegueixi pel que ha dit, però en l'àmbit personal jo ho faria, simplement hi han maneres menys barrueres de defensar el que tu vols sense provocar el personal quan saps o hauries de saber que estem en un país on la llibertat no és gaire... Jo ho hauria fet o dit d'altres maneres. I és que hi ha suficients cantants de protesta que han estat protestant coses, però han estat prou intel·ligents com per no "despertar la bèstia", perquè la bèstia encara hi és. La línia que separa la legalitat de la falta de respecte o la grosseria és molt fina. Jo no estic d'acord de faltar el respecte encara sent-hi legal el que estiguis fent.

-Creus que hi ha actualment llibertat d'expressió a Espanya? I a Sud-amèrica?

Jo no estic d'acord amb prohibir o castigar, jo soc partidari d'educar. Jo no castigaria, jo educaria a què expressin el que vulguin d'una manera que no

ofengui. La llei fa falta, i si la llei diu que pots dir el que vulguis, tu has de poder-ho dir sense que et castiguin.

-Perquè els cantants d'alt nivell, com David Bisbal, no s'impliquen en protestar aprofitant la seva fama per exemple per protestar contra els preus de la llum?

Un músic és músic no és polític, tu t'impliques en el que vols. David Bisbal viu de la música, no de la política, en el moment en el qual et fiques en política, el 50% de la gent que et compra els discos són de la part esquerra i el 50% de la part dreta. En el moment que parles de la llum, o de la guerra estàs fent política. Qui reivindica un missatge i diu la seva opinió política a les cançons a mi em sembla perfecte i que té uns "collons" molt grans, però entenc perfectament al que no ho fa. Els que han de parlar són els polítics, avui en dia sembla que s'escolta més a un cantant que a un polític. Quan tu ets una persona popular tothom està atent del que fas o del que dius, però només per saltar-te al coll, no per donar-te les gràcies, perquè normalment el que es pronuncia és el teu enemic, no el teu amic.

10.2.3. CONCLUSIONS

En Jordi quan escolta música protesta l'associa directament a la política, a les desigualtats o injustícies. I que molts cantants utilitzen la música com a eina per moure les masses. Ell defensa la llibertat d'expressió en el cas de Pablo Hasél però remarca que ell no forçaria fins a cert punt la màquina. Ell és partidari de educar, no de prohibir, castigar o reprimir, però que ell com a músic no és la seva feina lluitar contra aquestes desigualtats polítiques. Perquè com diu ell, "un músic és músic, no és polític".

10.3. ENTREVISTA A SALVADOR NIEBLA:

10.3.1. CONTEXT DE SALVADOR NIEBLA

Compositor, instrumentista, productor i docent. Compositor d'orquestra i director artístic de macro esdeveniments esportius. Ha acompanyat a un ampli ventall d'artistes de diferents gèneres i estils. Ha treballat amb J. Manuel Serrat, Miguel Ríos, Enrique Morente, Carles Benavent, Joan Albert Amargós, Albert Pla, La Trinca, Jorge Pardo i més.

Salvador
Niebla

10.3.2. PREGUNTES I RESPOSTES

-Creus que va ser útil la música protesta aquí a Espanya?

Molt útil, crucial, ajuda al fet que la gent tingui un missatge. Si no hi ha líder no hi ha moviment.

-D'on creus que va sortir la necessitat de fer música protesta?

De la situació social que es viu. Aquest concepte de com s'articula perquè el poder no s'adoni que s'està donant un missatge, això és molt important. Fixa't que en el tema de la gallineta de Lluís Llach, només parlava d'una gallina, però en el fons parlava d'un problema social gravíssim amb la dictadura a través d'un animal. Això és la mostra d'una situació de repressió que es viu en la societat.

-Creus que ha tingut molta rellevància la música protesta al llarg de la història? Creus que ha tingut influència en la societat i en la política?

El que passa una vegada el cantant o l'artista ha utilitzat com a eina la societat, ha complert aquests objectius que tenia, si ell no té qualitat suficient per a anar renovant-se com a artista això es dilueix, llavors hi ha artistes que han aconseguit superar aquesta frontera per la seva qualitat. Hi ha cantants protesta que no té grans condicions vocals, però han estat gent que han aportat un missatge en el seu moment, no requeria una gran qualitat musical.

-Recordes la presència d'aquest tipus de música durant la teva infantesa i adolescència?

Tots ells per descomptat en la meua infància no, perquè quan un és un nen no té aquesta capacitat d'anàlisi, no obstant això, segur a l'adolescència perquè era una eina en el traspàs de la dictadura de Franco a tot el que va ser el canvi polític a Espanya, ells van ser eines potentíssimes.

-Com veus avui dia la música protesta? Creus que encara és útil?

No com aquella època, perquè per sort vivim en una societat que ha canviat moltíssim, ara el problema que hi ha des del meu punt de vista és que hi ha massa. Les cançons protesta tenen lògica quan hi ha un malestar social, si la societat viu de meravella... Pots protestar perquè sempre hi haurà algú que no està content amb el que té, però realment ha d'haver-hi un moviment social que estigui perjudicat perquè això sorgeixi.

-Coneixes el cas de Pablo Hasél? Que n'opines?

Jo he escoltat la seva música i valorant el ritme, melodia i harmonia que seria musicalment, és una patata, però està en el seu dret per ficar-se amb el rei.

-Per què creus que cap artista de renom ha sortit a donar un missatge públic revelant-se en contra de per exemple: les companyies elèctriques?

Els artistes moltes vegades som endogàmics, i això fa que vives a vegades a esquena de la situació real.

10.3.3. CONCLUSIONS

En Salvador Niebla ens ha donat un punt de vista diferent sobretot a l'hora d'analitzar cançons i és que per exemple el cas de Pablo Hasél ell ho veu des

d'una altra perspectiva més musical analitzant ritme, harmonia, melodia, però que això en alguns casos no van impedir que fossin grans cantants sinó que donessin un missatge clar. Salvador igual que com en Jordi pensa que sense un bon líder no s'aconsegueix res i que els líders que va haver-hi van ajudar i van ser eines molt potents.

10.4. ENTREVISTA A LALY RODRÍGUEZ:

10.4.1. CONTEXT DE LALY RODRÍGUEZ

Guitarrista, compositor, productor, arranjador i docent. Més de 30 anys d'experiència acompanyant artistes. Ha fet concerts al costat de Lluís Llach en El Gran Teatre del Liceu, la Sala Olímpica de París, el Teatre Albéniz de Madrid, el Palau Sant Jordi de Barcelona o el Teatre Nacional de Catalunya. Va ser guitarrista de "La Nova Trinca". Va participar en l'enregistrament de Jocs, Poetes i Junts de Lluís Llach.

Laly
Rodríguez

10.4.2. PREGUNTES I RESPOSTES

-Què i qui és el primer que et passa pel cap quan dic música protesta?

La música protesta és música per a reivindicar sobre una cosa amb la qual no estàs d'acord. Molta gent em ve al capdavant, Lluís Llach seria el primer.

-Creus que va ser útil aquí a Espanya?

Clar, per descomptat que ha estat útil, a Espanya i a tot arreu. Ha estat una manera artística de reivindicar.

-Quina és l'època o els artistes d'aquest àmbit que més recordes?

La Movida Madrileña, va ser un moviment fantàstic. Van sorgir molts grups de tota mena i van sortir grans artistes. Van tenir la sort de coincidir amb un ajuntament de Madrid amb dirigents que van legislar d'una manera molt potent, gent molt competent amb una visió molt oberta, molt d'esquerres.

-D'on creus que surt la necessitat de fer música protesta?

Aquesta música surt de la necessitat que té l'home d'expressar-se artísticament. Realment la protesta surt en tots els arts, ja pot ser el Guernica o un poemari fent veure les coses amb les quals no està d'acord.

-Creus que ha tingut molta relevància la música protesta al llarg de la història?

Sí, ha estat molt rellevant, de fet, més d'un cantautor ha mort a les mans d'un règim pel que representava. Molta gent ha mort durament.

-De la teva experiència amb Lluís Llach, quin és l'aspecte que destacaries en l'àmbit professional?

Com a músic professional, tocar en condicions. Havien unes condicions on es reconeixia als músics i se'ns va facilitar tota una infraestructura per a mostrar art, treballar i acompanyar a Lluís Llach. Teníem bons mitjans.

-I en l'àmbit personal, tens alguna experiència amb ell que destacaries?

Per exemple, un dels concerts més espectaculars que vaig fer amb ell va ser a Vitòria amb l'orfeó donostiarra tocant "Campanades a mort". És una peça musical molt complexa que reivindica la mort de vermells a les mans de la policia franquista, van morir 30 o 40 persones metrallades a la sortida d'un sindicat. Poder fer aquest homenatge en aquest recinte tan gran a Vitòria va ser una passada.

-Com veus avui en dia la música protesta? Creus que segueix sent útil?

Sempre hi ha música protesta, però cal tenir en compte en quin moment social estem vivint. Quan en un país es passen problemes socials com a dictadures, la música protesta és més evident. En canvi, quan un viu en un estat social més relaxat, la música protesta no té la mateixa força. Ara mateix estem en el segon cas, hi ha menys problemes, entre cometes. Sempre n'hi ha i n'hi haurà (música protesta), però ara no és un moment precisament àlgid.

-Coneixes el cas del Pablo Hasél? Que n'opines?

La lliure expressió ha de ser sempre respectada, però no val tot, ha d'haver-hi una mesura. Un mateix ha de saber on està la frontera. Començant amb l'educació, un pot fer cançó protesta i "molt protesta". No té perquè estar deixant anar impropis sense sentit. No és necessari que la protesta passi uns certs paràmetres.

-Creus que hi ha actualment llibertat d'expressió a Espanya?

No, ara mateix hi ha molta confusió a molts nivells. Hi ha figures com la monarquia, que no es pot tocar i altres aspectes com aquí a Catalunya, amb l'independentisme. Realment hem perdut molta oportunitat a l'hora d'expressar i escriure lletres de protesta. Hi ha hagut una retallada directa dels drets humans sobre els artistes a l'hora d'expressar-nos. I això és per aquesta poca consciència social que hi ha, a nivell que tots tenim una mica de raó i alhora estem tots una mica equivocats.

-I a Sud-Amèrica?

Tampoc tinc molt coneixement, però si és veritat que allí han hagut grans problemes a l'Argentina, Xile, etc. El que van viure va ser molt més accentuat que el que va passar aquí a Espanya.

-Creus que la complexitat musical (armònica) pot acompanyar a la protesta o entela el missatge que es vol donar?

Tot això depèn de la capacitat de comprensió, exigència i cultura musical que tingui l'espectador. Es pot anar a una òpera o un concert de jazz i, malgrat la complexitat musical que aquests estils tinguin, també pot haver-hi una protesta que es pugui entendre.

-Només hi ha protesta a gèneres com el folk i el punk o també es troba al pop o al jazz?

Sí que és veritat que la protesta moltes vegades va lligada a gèneres més visceralment. Aquests estils poden ser rock, rap, heavy metal, etc. Són estils harmònicament menys complexos que "mouen la víscera" dels espectadors en comptes de "moure la ment" com altres estils musicals com el jazz o el fusion. La música protesta pot estar en qualsevol dels dos costats, encara que se sol relacionar més amb estils menys complexos.

Però, algú amb composicions més complexes és Lluís Llach. Si escoltes peces com *La Tríada* o *Un pont de mar blava*, també trobaràs música més elaborada que tenen les seves bases majorment en la música clàssica i el folklore. La protesta es troba a tot arreu.

10.4.3. CONCLUSIONS

Segons el Laly Rodríguez, la música protesta és reivindicació artística. Aquesta ha estat útil i rellevant en Espanya i en tot el món. Sorgeix de la necessitat de l'home d'expressar-se. Una figura representativa d'aquest gènere seria Lluís Llach. En Laly, que ha treballat amb ell, destaca la professionalitat del seu equip i l'experiència de fer homenatges en grans concerts. Situant-nos en l'actualitat, ell opina que la música protesta sempre continua, però ara no existeix la mateixa necessitat perquè estem en una etapa social més acomodada. Del cas de Pablo Hasél, comenta que s'ha de respectar la llibertat d'expressió, però que sempre s'ha de ser conscient de les fronteres que existeixen i la importància de l'educació. A escala de llibertat d'expressió, considera que ara mateix està afeblida a Espanya i Sud-amèrica. En l'àmbit més musical, Laly defensa que l'acceptació de complexitat musical a la protesta depèn de qui estigui escoltant. La protesta es pot trobar a qualsevol gènere amb lletra, però està més lligada a estils més visceralment com el rock i el punk.

10.5. ENTREVISTA A JORDI MEYA:

10.5.1. CONTEXT DE JORDI MEYA

Periodista de la *Rockzone*, una revista informativa de l'actualitat del rock, punk i hardcore. Encarregat de *El podcast de Rockzone*. Ha entrevistat a una gran varietat d'artistes.

Jordi
Meya

10.5.2. PREGUNTES I RESPOSTES

-Què i qui és el primer que et passa pel cap quan dic música protesta?

Bob Dylan, després hi ha molts més. La música protesta, són cançons que tenen un alt contingut polític i que protesten sobre aspectes socials o polítics de la societat, normalment són cançons dirigides a sectors febles que no tenen possibilitat de tenir una veu i que mitjançant l'art la poden tenir.

-Creus que va ser útil aquí a Espanya?

Jo crec que és necessària, que després tingui un efecte real en la societat o en la política és una altra cosa. Hi ha un munt d'assumptes i problemes que ens afecten a tots i no estan resolts, i jo crec que és gairebé una obligació dels artistes denunciar-lo a través de les cançons. En el fons crec que sí que serveix d'alguna cosa. Crees una certa consciència. Si ets un artista amb unes certes consciències i calles quan veus unes certes injustícies només per un interès comercial o econòmic, estàs sent molt covard i molt fals. Precisament aquests artistes que tenen la vida resolta, que tenen molta "pasta" i fans són els que haurien de prendre més riscos perquè ho fan des d'una posició de bastant seguretat.

-Creus que ha canviat la forma de reivindicar i protestar a la música?

Si, però per la mateixa evolució de la música, al principi la cançó protesta era un "tío" assegut amb una guitarra. I després el canvi més fort va ser amb l'arribada del punk, és un estil amb un esperit molt crític, molt més agressiva i sorollosa. Però jo crec que la música protesta pot adaptar qualsevol format sonor, perquè l'important és el contingut de la lletra i la intenció més que la música en si.

-Creus que ara només es troba la protesta al rap o al punk? Podem trobar-la també al Jazz, al metal, al pop, etc.?

Si, Nina Simone era una pianista de Jazz que era negra i moltes de les seves cançons tenen contingut protesta. El pop sempre té una vocació més comercial, llavors el to i la lletra ha de ser més subliminal o menys forta o obvi perquè no espanti els possibles consumidors i arribi a tothom. Però segur que existeixen cançons de pop que tenen contingut protesta.

-Creus que es reivindica pels mateixos temes? És possible?

Sí, encara que al final els grans temes són els de sempre, la desigualtat econòmica, l'abús de poder, el racisme, l'homofòbia... Tots aquests temes han estat presents al llarg del temps. Potser ara una qüestió que s'està començant a tractar bastant és el punt de les xarxes socials, que com estan canviant en la societat o com afecta en la salut mental dels adolescents per exemple. Jo crec que hi ha temes que van sorgint com a protesta, però després hi ha uns altres que romanen en el temps.

-D'on creus que va sortir la necessitat de fer música protesta?

A finals dels 50 o principi dels 60, moltes vegades els músics eren simples intèrprets, no escrivien les seves lletres ni componien les seves cançons. En el moment en el qual els artistes comencen a ser ells els creadors de les cançons, tenen la necessitat d'expressar el que pensen o el que senten. Al final crec que és inevitable que una persona pensi que això que està veient al seu voltant no li sembli bé i que escrigui alguna cosa sobre aquest tema, i jo crec que d'allí ve, de no utilitzar la música com alguna cosa per a entretenir a la gent sinó com una manera d'expressió real del que pensa o asseguï una persona.

-Coneixes el cas de Pablo Hasél? Que n'opines?

Jo crec que és una vergonya absoluta, i això de Valtònc és el mateix. Ni als Estats Units s'han atrevit a empresonar un raper per les seves lletres, els han posat perquè molts són uns desfasats i van pegant tirs per aquí, però no per les lletres. Com pot ser que no hi hagin artistes molt famosos a Espanya que no estiguin cada dia denunciant això, des d'un Alejandro Sanz a una Rosalia, no pot ser que hi hagi un músic en la presó per fer música i per dir el que pensa, que et pot semblar fatal, que diu burrades, però no aquesta fent mal a ningú. A més el que estaven criticant són coses reals, Valtònc deia que els borbons són uns lladres, i ho són, i ja ho sabíem abans que ho cantés ell. És una cosa tan absurda i que m'irrita moltíssim. Crec que té molt valor que "tinguin els ous" de dir les coses com les diuen.

10.5.3. CONCLUSIONS

En Jordi és un periodista, ell quan escolta música protesta veu a Bob Dylan, i s'imagina cançons amb gran contingut polític i social. Ell diu que la música protesta ha sigut totalment útil a Espanya i crítica el fet que alguns autors no denunciïn els temes que ens afecten a tothom, i que als autors que no denunciïn per un interès social o econòmic els considera uns covards, precisament perquè ho fan des de una posició còmoda en tenir molta "pasta" i tenir la vida resolta. Defensa la idea que la música protesta es pot trobar en qualsevol gènere musical. Exclama que els temes de protesta són els mateixos de sempre, la desigualtat econòmica, l'abús de poder, el racisme, l'homofòbia... Creu que la necessitat de protestar en forma de música és per la necessitat d'expressar el que pensa o el que sent alguna persona. I en el cas de Hasél, està en total desacord amb la decisió de la justícia contra en Pablo.

11. CONCLUSIONS GENERALS

Avui dia, podem agrair a tots aquells artistes que alguna vegada van usar la seva música, poesia i influència per a fer protesta en nom dels oprimits amb fi de contribuir a l'evolució de la societat. Sota el nostre criteri, es podria dir que no ha estat en va i que, efectivament, gràcies a les seves accions i les de tota la gent que ha posat el seu gra de sorra, sigui manifestant-se, estudiant o altra, s'ha aconseguit i es continua aconseguint un present més just. És obvi que encara existeixen les injustícies, les catàstrofes i desigualtats socials, continuaran existint durant molt de temps, però estem ben encaminats.

Gràcies a aquest treball hem assolit obtenir la informació suficient per a donar resposta a les nostres hipòtesis inicials i molt més. Per a començar, hem arribat a la conclusió que la música protesta ha estat útil al llarg de la història. Aquestes cançons han expressat els malestres socials de les classes populars des de Xile fins a Galícia. Molts artistes van morir per defensar les seves ideologies i avui dia se'ls rendeix tribut per la seva valentia, per tant, la cançó protesta va ser rellevant.

En segon lloc, ens plantejàvem què havia significat la música protesta per a les classes obreres, els moviments socials i les etapes dels països. Els artistes i les seves cançons van ser icones i la imatge dels moviments i revolucions. Les lletres de suport van donar força al poble per a seguir endavant i van promoure la unió entre gent amb fi d'enderrocar aquests sistemes que els menyspreaven. Finalment, davant la qüestió de si continuava sent útil i rellevant, o si havia desaparegut, podem dir que segueix aquí, a l'ombra, però present. Ha anat perdent força gradualment, però és clar que, igual que el malestar d'alguna part de la societat, mai desapareixerà. Es podria dir que la música protesta pot arribar a considerar-se autodestructiva, ja que busca una evolució social, però la reducció dels problemes implica menys raons per a fer música protesta. Això és, de manera general, la qual cosa ens ha passat als països que hem passat d'estar en una dictadura a una democràcia.

En definitiva, la música protesta significa lluita contra l'opressió i defensa de la llibertat d'expressió. Allò que els opressors no van poder arrabassar-li al poble. Una cita del revolucionari Gavrilo Princip es pot adaptar al cas de la música protesta, és la següent: "Les nostres ombres s'escorren per Viena; murmuren pels palaus i fan tremolar els poderosos." (Viena en aquest cas es relaciona amb el conflicte bèl·lic del context de la frase, però es pot intercanviar per qualsevol lloc on es posi el poder.)

Tota acció revolucionària, té una conseqüència revolucionària.

12. WEBGRAFIA

[Jordi Portaz | Bajos y Bajistas](#)

[Músicade Protesta en Argentinia /UBA/2010/Ariel Palanzone](#)

[Historia de la música folklórica de Argentina - Wikipedia, la enciclopedia libre](#)

[La canción social como expresión de inconformismo social y político en el siglo XX | Calle 14 revista de investigación en el campo del arte](#)

<https://www.youtube.com/watch?v=Ux3cFEPMDKI>

[Peronismo - Wikipedia, la enciclopedia libre.](#)

[Lluís Llach - Wikipedia, la enciclopedia libre](#)

[Canción de protesta - Wikipedia, la enciclopedia libre](#)

[Historia de la canción protesta: al ritmo del inconformismo](#)

[MUSICA PROTESTA by Juliana Quiñonez](#)

[Marx y la lucha de clases](#)

https://es.wikipedia.org/wiki/Guerra_civil_espa%C3%B1ola

[Franquismo - Wikipedia, la enciclopedia libre](#)

[¡Ay, Carmela! \(canción\) - Wikipedia, la enciclopedia libre](#)

[Diguem no - Raimon](#)

[La Nova Cançó catalana, un movimiento contra el franquismo](#)

[Lluís Llach - Wikipedia, la enciclopedia libre](#)

[L'Estaca - Wikipedia, la enciclopedia libre](#)

[Introducción al movimiento cultural Ez dok amairu](#)

[Rock radical vasco - Wikipedia, la enciclopedia libre](#)

[Momentos históricos: El Rock Radical Vasco](#)

[Zona Especial Norte - Wikipedia, la enciclopedia libre](#)

[Letra de la canción Ellos Dicen Mierda \(La Polla Records\) - Habeas Corpus](#)

[Manifiesto Canción del Sur - Wikipedia, la enciclopedia libre](#)

<http://www.juandeloxa.com/item/93/Manifiesto-Cancion-del-Sur/>

<http://cancionypoema.blogspot.com/2012/10/el-colectivo-voces-ceibes-y-los-poetas.html>

13. QUI SOM?

Adrià Caro Izquierdo: soc un noi de setze anys al que li agrada molt estar amb amics i jugar amb ells, escoltar música és un dels meus hobbies l'escolto a totes hores i a tots els moments on puc, encara que no toqui cap instrument m'agradaria aprendre a tocar el piano a un nivell bàsic. Pel que fa a estudis, fins fa un any pensava que les ciències anaven a ser el meu futur, a algun laboratori trobant la cura d'alguna malaltia, però cada cop hi veig menys motivació en això i avui dia no sé molt bé que hi faré.

Luis Adrian Sanchez Mayans: soc un noi de quinze anys que li agrada la música encara que no toco cap instrument, m'agrada passar el temps amb els meus amics i jugar a videojocs, als quals li dedico moltes hores. En el món acadèmic, tinc pensat fer alguna cosa relacionada amb ciències, però dins de les ciències no sé exactament què fer.

Héctor Realo Bernal: soc un noi de quinze anys, amant de la música i músic. Bateria i guitarra. M'agrada fer i assistir a concerts. M'agrada la divulgació musical i passo moltes hores descobrint música nova. En l'àmbit educatiu, tinc la intenció d'estudiar un batxillerat artístic i un grau superior de música.

14. COM HEM FET LA NOSTRA INVESTIGACIÓ?

Gràcies a tota la informació que hi ha disponible a internet hem recollit el més fiable i útil per poder omplir la teoria d'aquest projecte. Vam començar amb menys seguretat i coneixement sobre el tema del qual ens hauria agradat, però sortim d'aquesta experiència amb una mentalitat diferent. Hem rebut informació de tota mena, tant teòrica com consells o anècdotes. Les entrevistes han estat realment tota una aventura, vam realitzar-les totes amb gaire rapidesa i estem satisfets amb el resultat. Amb tot i això, sent més concrets, esperàvem algunes respostes més radicals en defensa de la llibertat d'expressió a qualsevol cost. No obstant això, ens hem trobat amb una escala de grises en comptes de blancs i negres. Això també es pot deure al rang d'edat dels entrevistats (40-65). Una cita de l'escriptor japonès Natsume Sōseki dona resposta a aquesta situació i és la següent: "Quan s'és jove, és fàcil sentir-se molest i protestar per moltes coses, però després un s'adona que si un aconsegueix controlar-se causa menys problemes."

En conclusió, estem gaire satisfets amb el treball, esperem haver estat capaços de plasmar el veritable significat d'aquest projecte i que els lectors puguin aprendre com ho hem fet nosaltres.

Volem donar les gràcies a Aida Sánchez per posar-nos en contacte amb Jordi Meya i a aquest per accedir a fer l'entrevista, també volem donar les gràcies a Jordi Pi per facilitar-nos el contacte de Jordi Portaz i al mateix Jordi Portaz per accedir a fer l'entrevista amb nosaltres. Moltes gràcies també a Carles Benavent per facilitar-nos el contacte amb Salvador Niebla, a qui agraïm haver acceptat fer l'entrevista. També volem agrair a Laly Rodríguez per fer l'entrevista i ampliar el nostre coneixement sobre la música protesta. Finalment, a Susana Salvatierra, per fer tot aquest procés més fàcil i guiar-nos en tot moment. Aquest treball és tant nostre com vostre.

FET PER ADRIÀ CARO, LUÍS ADRIÁN SÁNCHEZ Y HECTOR REALO.